Monologi Semiserji, forsi ftit irreverenti, ta' statwi li jintramaw fil-festa ta' Sana Liena

Urbanu VIII

Kultant, ikun hemm xi nies għaddejjin taħti, jew inkella jkunu f'xi wieħed mill-ħwienet tal-qrib, u nisma' lil xi ħadd minnhom jesklama: Il-Papa, Papa! Jien qisni nkun irid indawwar ħarsti għax kont imdorri li b'dak l-isem kienu jkunu qed jrreferu għalija. Imma anqas biss nitħarrek u nibqa' immobbli aktar minn dawk li jilbsu u jinżebgħu ta' statwi, f'xi pjazza jew triq passaġġa, biex dak li jkun jitfagħlhom ftit ċenteżmi f'xi kaxxa li jkollhom ħdejhom.

Għax jien statwa tabilħaqq. Statwa ta' Papa Urbanu t-Tmienja. Statwa tal-kartapesta li għall-festa ta' Santa Liena jarmawni fuq kolonna, stil vagament *art nouveau*, hawn fi Pjazza San Franġisk, mhux bogħod mill-każin tal-banda ta' fuq, bejn fejn tasal Triq il-Kbira u t-tarf ta' waħda mill-fergħat ta' Triq Santa Liena. Għalkemm qabel kienu jarmawni n-naħa ta' fuq, ħdejn il-każin sewwa. Jgħidu li kien fattarni Karlozzu Darmanin, statwarju prim fi żmienu, fil-kartapesta. U allura dan kien mhux aktar tard mis-sena1909 meta miet. U allura wkoll dan kien għaxar snin qabel ma twaqqaf il-każin tal-banda li jieħu ħsiebi llum.

Minn xi snin 'l hawn bqajt qisni naqra sulu, ħallewni qisni ħuta barra mill-ilma. Għax m'għadhomx jintramaw f'din il-pjazza bħal qabel, it-trofej kbar li kienu jkunu jzejnu u jimlew l-ambjent ta' ħdejja b'dawk il-bnadar ikkuluriti li kienu jkellmuni ma' kull żiffa. Anqas dawk l-anġli li kienu jżommuli ftit tal-kumpanija, minkejja li bħali kienu muti huma wkoll. Għalhekk min numru ta' snin sewwa 'l hawn, sirt inħossni qisni l-mitluf. Qisni xi skantat inħares fil-vojt. U dan minkejja l-folol li jistgħu ikunu taħti jew għaddejjin minn ħdejja waqt xi marċ, speċjalment meta jkun fl-eqlel tiegħu għax ikun wasal biex jidħol.

Urbanu VII

Kont Papa fis-seklu sbatax. Kont mill-familja barberini, oriġinarjament minn Firenze. Izda minbarra t-trirenju, il-kuruna Papali bi tlieta, l-istatwarju għoġbu jiffigurani bħal xi Papa ta' xi mill-anqas elf sena qabel zmieni. Dan minkejja li statwi, pitturi u stampi tiegħi kien hawn għadd ġmielu jiġru. Għoġbu jagħtini, bixra li mhix dik li kienet tiegħi. Anqas biss imqar id-daqna, li għamilhieli sħiħa, waqt li jien kont, għaliex le, b'tip ta' daqna ieħor, iċken, skond il-moda ta' zmieni, kif kienu jagħmlu prelati oħra, aristokratiċi, nies ta' skola u ta' arti, u tant oħrajn

Anqas ilbiesi mhu dak Papali tas-seklu sittax. Ma nafx x'kien fettillu jiffigurani hekk. Fil-fatt, li ma kienx għat-trirenju u għax f'idi għandi dak ir-roll karti jew parċmina,

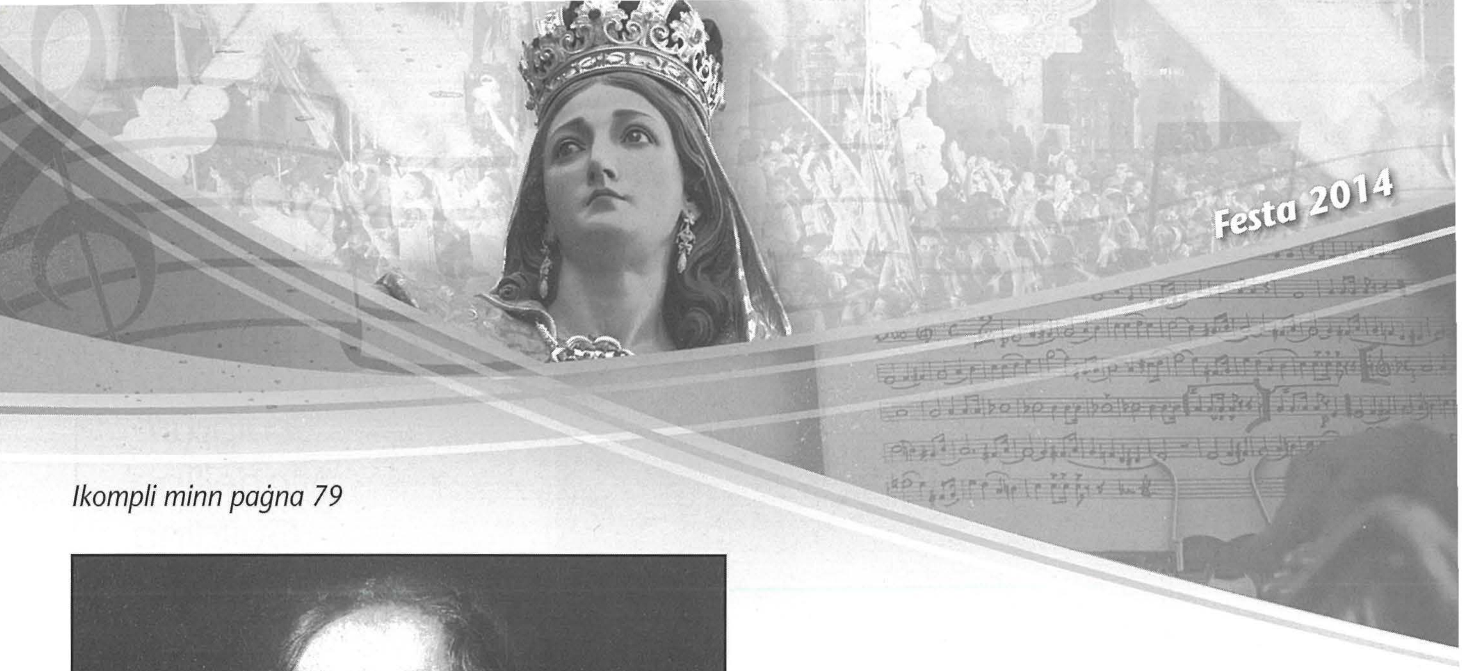

Ikompli minn paġna 79

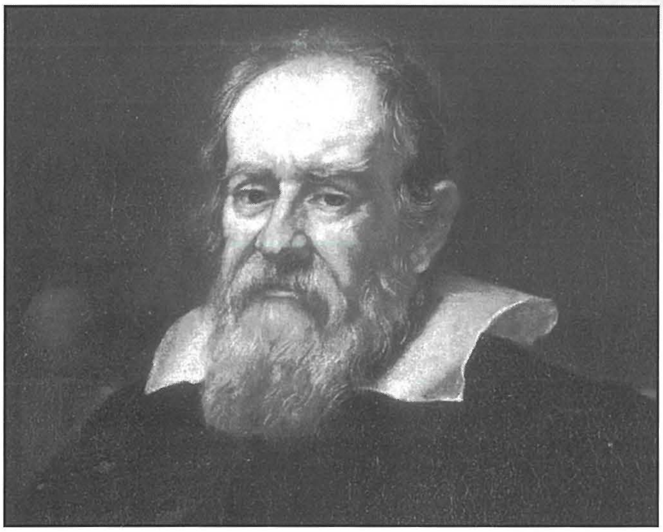

Galileo Galilei

mill-ispallejn 'l isfel nixbaħ ħafna lil Makarju, li għall-festa ta' Santa Liena wkoll, ikun armat ftit bogħod minn hawn, u għax dak f'rasu għandu mitra u f'idu baklu.

Kultant nisħel niddejjaq u nitfantas f'din is-sura li nħoss li mhix tiegħi. Għax wara kollox kont wieħed li rridha. Fil-fatt, araw kif iddeskrivieni l-ambaxxatur ta' Venezja għas-Santa Sede meta lħaqt Papa fis-6 ta' Awwissu tas-sena 1623:

"Il-Papa l-ġdid għandu 56 sena. Il-Qdusija Tiegħu hu twil, ismar, b'fattizzi regulari u xagħru iswed li beda jaqleb fil-griż. Hu eċċezzjonalment eleganti u rraffinat fid-dettalji kollha ta' lbiesu, għandu komportament grazzjuż u aristokratiku u gosti skwiżiti. Huwa eċċellenti bħala kelliem u fid-dibattiti, jikteb versi jew poeżiji u jippatronizza poeti u letterati"

U la dan semma l-poeti u l-litterati, irrid ngħid li l-poeżija kienet xi ħaġa wisq għal qalbi wkoll, hekk li poeżiji li kont ktibt qabel ma sirt papa, kienu ġew ippubblikati fi ktieb aktar tard matul il-pontifikat. Kont ħadt ħsieb ukoll naġġorna l-Brevjarju Ruman, li ma kinitx biċċa xogħol żgħira.

Kienu qed jiġru u ġraw bosta affarijiet u avvenimenti fi żmieni. Kienet għaddeja u ntemmet il-Gwerra tat-Tletin Sena li ħarbtet l-Ewropa ċentrali. Kelli nidħol bejn il-basla u qoxritha tal-kaz ċelebri ta' Galileo Galilei - dak tal-*eppur si muove,* biex niftehmu. U dan minkejja fija. Għax wara kollox, jien u Galileo konna ħbieb, u l-Kardinal Francesco, neputi tiegħi, li kien fit-tribunal tal-Inkiżizzjoni li ġġudikah, kien wieħed mit-tliet membri li ma ridux il-kundanna ta' Galileo. Francesco kien ukoll student tal-istess Galileo f'żgħożitu. U dan kien l-istess neputi li tant qalgħuli l-għajjurin minħabba fih. Għax qalu wkoll fuqi li kont naġevola sew lill-qraba tiegħi - u kif tgħidu intom, l-qasba ma ċċaqċaqx għalxejn! Ikollok trid jew ma tridx tammetti, u dan ftit li xejn lesti li jagħmluh, li jiġu waqtiet meta l-anqas Papa ta' żmien l-Assolutiżmu ma setà jagħmel li jrid, sew fir-rigward tal-ewwel każ, jiġifieri ta' Galileo, u anqas fl-ieħor, tan-neputi!

Bħala Papa dak iż-żmien, minbarra Isqof ta' Ruma u Kap tal-Knisja Kattolika, kont ukoll Kap ta' stat. Għalhekk kelli nidħol f'ċerti gwerrer, u kont l-aħħar Papa li kabbart it-territorju tal-Istati Pontifiċji fl-Italja ċentrali, bejn wieħed u ieħor mill-Lazio u l-Molise sar-Romagna u l-Marche minbarra l-Grandukat tat-Toscana. Minħabba t-tendenzi tiegħi fil-politika internazzjonali, il-Kardinali Spanjoli, kienu għamlu konfoffa biex ineħħuni, saħansitra biex joqtluni, u jagħmlu papa ġdid minfloki. Iżda f'wiċċhom baqa' għax sirt naf u ħassartilhom il-festi kollha li kienu qed jaħmu u jfaqqsu f'moħħhom.

Bil-ħeġġa li kelli għall-arti ħalli nsebbaħ il-Bażilika Vatikana u l-Belt Eterna, tajt bosta kummissjonijiet lil għadd ġmielu ta' artisti ta' fama li kien hemm Ruma fi zmieni: Gian Lorenzo Bernini, skultur u arkitett; Pietro da Cortona, pittur, it-tnejn Taljani. Kif ukoll il-pitturi Franċizi Nicholas Poussin u Claude Lorrain. Biex ma nsemmix li aktar qabel, saħansitra qabel ma sirt papa, kont għamilt

Ikompli minn paġna 81

ritratt tiegħi għand ħadd anqas minn Michelangelo Merisi da Caravaggio, dak li kien ġie hawn Malta wkoll fejn pitter ritratt tal-grammastru Wignacourt, li mhux f'Malta, u xi żewġ kwadri oħra għall-knisja konventwali ta' San Ġwann - li għadhom hawn. Imbagħad xellef difru bl-ikrah ma' xi kavallier, qafluh f'Sant'Anġlu u rnexxielu jaħrab minn hemm u saħansitra mill-istess gżira.

Biex Bernini setà jagħmel il-baldakkin il-kbir tal-artal ewlieni tal-Bazilka ta' San Pietru, kont zarmajt il-bronz antik tal-Panteon. Dan il-Panteon kien tempju ta' żmien ir-Rumani mibdul fi knisja u għadu wieqaf sal-lum wara kważi dsatax-il mitt sena. Din tal-bronz tal-Panteon ma kinitx niżlet tajjeb ma bosta u bdew jgħidu, b'riferenza għall-istorja tal-invazjonijiet ta' Ruma mill-barbari xi elf sena qabel: *Quod non fecerunt barbari fecerunt Barberini* - Dak li m'għamlux il-barbari għamluh il-Barberini. Naħseb li kollha għira bazwija kienet. Erħilu li b'dak il-bronz mhux opri tal-arti biss għamilt, imma kanuni wkoll!

Dawn u ħafna opri oħra li għamilt, kif ukoll il-gwerer riedu ħafna u ħafna flus. Id-djun tal-Istat Pontifiċju zdiedu immensament u l-interessi kienu jieklu tmenin filmija tad-dħul Papali. Imma mbagħad, kif tgħidu intom ukoll: bix-xejn ma jsir xejn. Imma dan kien wassal biex in-nies ta' Ruma ħaduni fuq demm id-dars. Heqq! Mhux dejjem tiġik tajba! Għalkemm l-opri ta' pittura, skultura, funtani u arkitettura li ħallejt, għadhom isebbħu l-belt ta' Ruma sal-lum u jiġbdu gzuz ta' turisti minn bosta pajjiżi oħra. Imma naħseb li fuq dan aħjar nieqaf għax inkella jkolli nieħu fit-tul wisq.

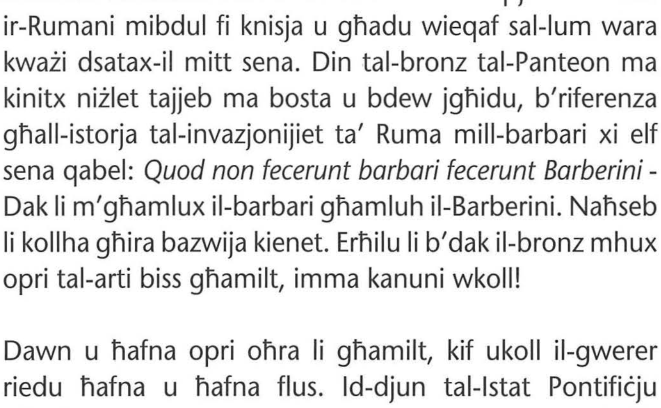

Urbanu VIII

Intant dak ir-roll jew skroll li għandi f'idi u li semmejt ftit ilu, hu l-kaġun jew ir-raġuni li minħabba fih insib ruħi hawn, fuq dan il-pedistall, fi żmien il-festa tagħkom. Għad dak jirraprezenta l-Bolla msejħa bl-ewwel kelmiet bil-Latin li tiftaħ bihom: *Sacri Apostolatus Ministerio* li kont tajt lil ħabibi Dun Filippu Borg li dak iż-żmien kien kappillan ta' Birkirkara, barra karigi oħra li naf li kellu, nhar il-5 ta' Diċembru 1630 u li biha kont waqqaft l-ewwel Kolleġġjata għall-isema ta' Santa Elena Regina f'Birkirkara. Dan kien fis-seba' sena tal-Pontifikat tiegħi, li b'kollox kien dam 21 sena.

Bilħaqq! Erħilha li l-Bolla propja m'għandhiex dik issura u dak il-format li għamilli f'idi l-istatwarju. Fil-fatt għandha l-forma ta' librett, *letter size* tgħidulu intom llum, u magħmul mhux minn karta iżda minn parċmina. Dil-parċmina tkun ġild, aktarx ta' ħaruf, ikkunzat jew irranġat b'mod li tkun tista' tikteb fuqu. Dan allavolja fi żmieni l-użu tal-karta kien sar xi ħaġa komuni ħafna fl-Ewropa wkoll wara li kienet ġiet introdotta miċ-Ċina xi erba' sekli qabel. Imma għal xi dokument ta' importanza bħalma kienet din il-Bolla, kienet għadha tintuża l-parċmina. Wara kollox anke d-diplomi tal-Università tagħkom ikunu fuq parċmina.

U kemm kellha tqanqal agħa, għira, għedewwa, inkwiet u intrigi dik l-imbierka Bolla!. Ftit għadhom jirrealizzaw illum is-siwi storiku u patrijottiku li kellu f'moħħu Dun Filippu Borg meta kien talabni dik il-Bolla. Ma kinitx semplicement xi legat jew xi fundazzjoni pija. Jiena kont fhimt sewwa f'liema sitwazzjoni kienu jinsabu politikament il-Maltin taħt il-Kavallieri ta' San Ġwann

Ikompli minn paġna 83

u l-Grammastru dik il-ħabta. Dawn kull ma jmur kienu qed isiru dejjem aktar arroganti u awtoritarji. U lili, x'kien jiġri f'dawk il-gżejjer daqs nitfa mitlufin f'nofs ta' baħar, bieb u għatba mal-Afrika, kien jasalli. U kif! Is-Santa Inkwiżizzjoni f'pajjiżkom, kif istitwita mill-1575 'l hawn, ma kinitx taħraq nies. Biżżejjed tara l-penitenzi li kienu jingħataw lil min kien jonqos u jittella' quddiemha. Imma lili kienet iżżommni aġġornat. Jiena stess kelli ħafna xi ngħid mal-Ordni - issa erħilu li ġieli abbużajt mill-prerogattivi u l-propjetajiet tagħhom. Imma jien wara kollox, bħala l-Papa, billi huma kienu ordni monastiku, jigifieri ta' reliġjuzi, ta' patrijiet, jiena kont il-kap suprem tagħhom ukoll.

U għalhekk, Dun Filippu, meta ra li wara kollox la bil-ħbiberija saħansitra mal-Grammastri, u la bil-kelma t-tajba, mal-Ordni ma kienx se jasal biex itejjeb il-qagħda tal-Maltin u l-Karkarizi b'mod partikulari. U meta ra li magħhom ma kien hemm ebda xaqq ta' dawl li xi darba l-Maltin kienu se jerġgħu jingħataw dak li darba kien dritt tagħhom, f'arthom, Dun Filippu ipprova għallanqas joħloq f'Birkirkara u madwarha, enklavi jew zona ħielsa mill-ħakma tal-Ordni.

U qam l-infern! Grammastru, Kavallieri, Isqof, Monsinjuri... u l-Inkwizitur jara li ma jmiss ma' mkien għax kullimkien iċappas! Anzi, jismot, jikwi! Jirreferi Ruma dak kollu li kien jiġri hawn u jipprova jagħmel u jattwa dak li kienu jibagħtu jgħidulu minn hemmhekk - meta kienu jħalluh hawnhekk. U ma kienx biss f'dak iż-żmien tal-bidu, anke wara, għax ngħidilkom il-verità bqajt insegwi, allavolja għaddew kważi erba' mitt sena, sikwit kien jara x'jinqala'. Saħansitra anke llum.

Erħilu li minħabba dik l-oppozizzjoni kollha li kienet inqalgħet dak iz-zmien stess, Dun Filippu ma kienx irnexxielu jġib *terra Birchircara* bħal stat jew prinċipat zgħir, ħieles mill-ħakma tal-Kavallieri, għallanqas f'ċerti aspetti. Izda għallanqas illum irridu u jkollna nammettu, li dak tiegħu kien wieħed mill-ewlenin tentattivi għall-kisba ta' ħelsien. Imqar jekk kien se jkun ristrett għal żona speċifika, f'dawn il-gżejjer żgħar żgħar, f'dak iż-żmien ta' assolutiżmu mill-aktar estremi.

Ħasra li ta' dan, lil Dun Filippu Borg ftit li xejn għadhom tawh kredtu jew irrikonoxxew l-isforz tiegħu bħala tali. U la kotba tal-istorja ta' dan il-pajjiż, bil-Malti, bl-Ingliz, bit-Taljan, biex trid. U la studji u simpożji. Prattikament xejn. Mhux lenti trid biex tara xi ħaġa, imma mikroskopju minn dawk l-aktar moderni u sofistikati!

Min-naħa tiegħi, se nħallikom b'dawn l-aħħar kelmiet x'tomogħdu u x'tixtarru.

Philip Xuereb

portrait by Pietro da Cortona